

CORRESPONDENȚĂ ȘTEFAN BACIU – ANCA RICCI

De la Paris, Mihai Ricci mi-a expediat spre publicare un număr de 44 de cărți poștale ilustrate primite de mama sa, Anca Ricci, de la Ștefan și Mira Baciu. Cel care mi-a înlesnit legătura cu posesorul acestor corespondențe este Alexandru Herlea, vărul său, președintele Asociației „La maison roumaine” din Paris. Am spus „corespondență” pentru că în arhiva Baciu ar fi trebuit să existe și răspunsurile familiei Ricci. De asemenea, am primit câteva pagini referitoare la familie, utile pentru a mă lămuri și asupra unor persoane în tangență cu orașul Brașov, toate coroborate cu unele informații găsite în cartea lui Filip Lucian Iorga, *Un cântec de lebedă. Vlăstare boierești în Primul Război Mondial* (Ed. Corint, 2016).

Dacă lui Ștefan și Mirei Baciu le-am punctat biografia în alte numere ale revistei „Astra. Literatură, arte și idei”, este cazul să vorbim despre distinsa destinatară a cartolinelor expediate din Honolulu.

Anca Ricci este fiica generalului Ilie Șteflea, ale cărui fapte îl plasează printre elitele Armatei Române. Prin recompunerea unor momente esențiale din biografie, înțelegem mai bine atât personalitatea sa, a urmașilor săi, cât și ambianța politică a epocii sale. Ilie Șteflea s-a născut în 1888 la Săliște, județul Sibiu, într-o familie de oieri care, la fel ca multe altele, părăsește locul de baștină și se stabilește în Dobrogea. Absolvent ca șef de promoție al Școlii Militare de Infanterie pentru ofițeri activi, este repartizat ca sublocotenent la Regimentul 34 Infanterie Constanța. În anul 1915 este trimis într-o misiune de spionaj la Brașov. Acest episod este povestit de Sorin Banciu, nepotul lui Axente Banciu, profesor la liceul brașovean „Andrei Șaguna” și fratele cumnatului lui Ilie Șteflea. Întreaga istorie, Sorin Banciu o notează după amintirile protagonistului întâmplărilor și este redată la persoana I.

Acțiunea de spionaj era organizată de colonelul Radu R. Rosetti. Scopul: culegerea informațiilor asupra unităților din garnizoana Brașov, armament, mișcarea de trupe de pe Valea Timișului. Măsuri de prevedere au fost luate prin deghizarea lui Ilie Șteflea. În pașaport figura ca învățător cu numele Al. Ștefănescu, venit la Predeal să-și îngrijească

sănătatea. În caz că va fi legitimat la Brașov, va spune că dorește să-și cumpere un palton dintr-un magazin din oraș. Ia legătura cu Axente Banciu, prin care cunoaște la restaurantul „Împăratul romanilor”, situat pe str. Orfanilor (astăzi Poarta Șchei), o seamă de personalități, nu numai locale: avocații Glăjaru și Ioaneș, profesorii Ioan Bunea și Vasile Neguț, Valeriu Braniște și Virgil Onițiu, directorul liceului Șaguna. De asemenea, printre convivi se aflau locotenentul Bogdan și Ion Meșotă (coincidență de nume cu profesorul de la liceul Șaguna). Aceștia doi îi vor furniza informații prețioase referitoare la unitățile aflate în Garnizoana Brașov și mișcarea de trupe de pe Valea Timișului.

După Primul Război Mondial, Ilie Șteflea va absolvi Școala Superioară de Război și beneficiază de un stagiu în Franța. O altă pagină se deschide în existența sa în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. În anul 1941 primește comanda Diviziei a II-a Infanterie, iar în anul următor este numit Șef al Marelui Stat Major. Deși în această calitate a fost un apropiat al lui Ion Antonescu, generalul Ilie Șteflea a întocmit rapoarte precise despre încercările și pierderile armatei române. Mai mult, în timpul alarmelor aeriene, a pus la adăpost, pe lângă familie, și pe chiriașii evrei vecini. Arestat în anul 1944, este anchetat de Tribunalul Poporului.

Trecerea la Domnul, în anul 1946, l-a scutit de anii grei de detenție. Soția sa, Chrisanta Luiza Mavrodin, se trăgea dintr-o familie de boieri moldoveni de origine greacă. În arborele genealogic al Mavrodinilor din volumul lui C. Gane, *Neamurile Mavrodinești din Țara Românească și din Moldova și Monografia familiei Mavrodi vel hatman* (București, 1942), am găsit printre descendenții lui Vasile Mavrodin, clucer, numele Mariei Jurașcu, sora mamei lui Mihai Eminescu. Legăturile de rudenie ale unor familii încep să devină palpitate.

O evocare plină de respect a unei foste eleve pentru profesora de limba franceză de la „Școala Centrală de Fete” din București, nu alta decât Chrisanta Șteflea, o găsim în volumul de memorialistică *Timpul ce ni s-a dat*, de Annie Bentoiu (Editura Humanitas, București, 2007). Transcriu câteva fragmente: „Nu mai era de mult tânără, nu știu dacă fusese vreodată frumoasă, mergea foarte adusă de spate și miopia ei era atât de accentuată încât o obliga să atingă cu nasul cartea în care citea. Cei apropiați o adorau; prietenii îi spuneau «Păpușica» (...). Purta de multe ori un mantou de castor auriu pe care mâinile noastre îl mângâiau pe ascuns: dulceața mătăsoasă a acelei blăni părea expresia însăși a personalității ei.” (p. 31). Fiica ei, Anca Șteflea, „s-a căsătorit cu arhitectul Mihai Ricci, fratele arhitectului Tiberiu Ricci căruia îi datorăm Sala Mare a Palatului precum și ansamblul arhitectural care o înconjoară.” (p. 33). Tiberiu Ricci, neputând colabora cu Ceaușescu, „s-a expatriat curând, urmat de întreaga sa familie” la Paris. Anca și Mihai Ricci au avut doi copii, o fată și un fiu, acesta din urmă inginerul constructor Mihai Ricci care, cu multă amabilitate, mi-a pus la îndemână corespondențele. Sosită la Paris, Anca Ricci va lua legătura cu familia Baci. Pentru a înțelege esența gradului de rudenie dintre Anca Ricci și Mira Simian Baci, am cercetat un alt arbore genealogic, cel al familiei Șteflea, unde o găsim pe Paraschiva Șteflea, căsătorită cu Dumitru Simian, al căror fiu, Dinu, este tatăl Mirei. Deci cele două sunt verișoare de gradul trei.

Din cele 44 de cărți poștale ilustrate, două sunt nedatate, restul acoperă perioada 1971-1978. În majoritate sunt scrise de Ștefan Baci, puține sunt cele ale Mirei. Sunt ilustrații cu peisaje exotice ce încântă privirea, remarcate chiar de Ștefan Baci, obișnuit cu ele. De fiecare dată trăiește același extaz în fața priveliștilor: „Îți trimit vederea de pe terasă. Deseori șed pe fotoliu și mă uit la toată frumusețea care, literalmente, e la picioarele mele.” (22.VII.1977)

Citind aceste corespondențe, am pătruns în intimitatea unei familii. Unele mi-au dat sentimentul că i-aș însoți pe Mira și Ștefan Baci în peregrinările lor, altele că i-aș citi gândul și sufletul omului Ștefan Baci. Expeditorii, fie Mira, fie soțul său, s-au adaptat spațiului restrâns din ilustrate rezervat pentru comunicare. Informațiile transmise sunt directe, la obiect, esențializate, concepute în anumite circumstanțe, sub apăsarea unor situații nefavorabile, chiar

Flame Tree in Hawaii

King's Alley, Waikiki Honolulu

Mountain Over Waikiki

State Capitol of Hawaii

De la dreapta la stânga: Silvia Herlea, Anca Ricci, Ponica Georgescu (n. Lupaș)
În fundal: portretul lui Alexandru Herlea, realizat de pictorul Ion Nicodim

îngrijorătoare. Corespondența din 1971-1976 are un ton mai optimist, umbrit doar de unele puseuri ale bolii lui Ștefan Baciu, rezolvate cu bine.

În rândurile scrise în 23.VIII.1976, el mărturisește că scrie, citește și meditează pe terasa casei din Honolulu, amintindu-și de discuțiile cu Anca Ricci, când s-au bucurat de vizita ei. Printre piesele corespondenței am găsit și două vederi expediate în 1975 de Anca Ricci familiei la Paris, ce cuprind impresii din sejurul hawaian: „Totul este extraordinar, dar nu aș vrea să trăiesc în America, Parisul e de necomparat”. În privința gazdelor, „Mira arată minunat, Ștefan cu o mină excelentă, deși infecția l-a cam speriat”.

Ca o notă biografică: cele două verișoare s-au vizitat, în ciuda distanțelor. Mira a petrecut câteva luni în sudul Franței, „locuind la Irina și Mihai Ricci, nu departe de Marsilia”, spune Ștefan Baciu în volumul *Mira* (ed. Albatros, 1998, p. 297).

Puține informații în privința proiectelor literare găsim în aceste ilustrate. Cele câteva sunt transmise în perioade mai liniștite. În 6.III.1976 anunță destinatarul că a pus în plic „o foaie din *Mele* și ceva din «producție recentă»”. În 10.III.1976 îi scrie „Dragei Anca” că a încheiat pagina 900 a manuscrisului de memorii, iar în *saltar* are adunate „28 de poeme în spaniolă pe care le-am făcut «o carte» și acum caut editor”. În 11.VII.1977 le comunică celor din Paris pe de o parte că l-a vizitat Ciorănescu, „care pleacă azi în Hilo”, pe de altă parte – despre un proiect aproximativ finalizat: „Am scris – în schimb – cartea anilor 1949-62 în portugheză, pe care – pe nesimțite – o trec pe curat, în ritm lent, ca să nu mă obosesc”. Deplânge moartea „marelui” său prieten Carlos Lacerda. Nici Mira nu se lasă mai prejos. În 8.I.1976 își roagă verișoara să-i trimită *L'homme aux valises*, de Ionescu, piesa

lui apărută în 1975, iar în 25.X.1976 o roagă să se informeze dacă Editura „Saint Germain de Prés” a mai tras 100 de exemplare”. Probabil e vorba de eseu, „Charles d’Orleans et Ronsard, poètes d’avant-garde”.

În anul 1978, toate mesajele expediate de Ștefan Baciu se află sub spectrul bolii Mirei, într-un crescendo în funcție de evoluția maladiei ce se va dovedi fatală. Pentru el, Mira a fost soția ideală, divinizată și după ce n-a mai fost. În 5.I.1978, o informație dureroasă: „Mira va începe zilele acesteia chimioterapia, știe tot, nu se poate descrie întreaga tragedie pe care o trăiește, o trăim”. Mai departe: „Deși e rezistentă are crize de plâns. Sunt uluit și năucit de drama de nedescris pe care o trăim și umblu într-un coșmar”. Nu se lamentează, dar dorește să-și spună celor apropiați, pe care îi simte alături, necazul, mai ales că „suntem, vai, literalmente la capătul pământului” (30.I.1978). Tensiunea sufletească a soțului Ștefan Baciu crește pe măsură ce buletinul medical al soției este nefavorabil: „Mira din ce în ce mai rău” (1.II.1978); „Ne trăim infernul aici (Fiecare altfel și la fel)”; „În zilele care au trecut, durerile iubitei mele Mira au crescut, un puternic edem la burtă și la picioare – fluidul care s-a refăcut (...). Așteptăm cu toți miracolul, mâine fata lui Souza, călugăriță, face slujbă la St. Francis, iar Jackson a comunicat tuturor ca să poată să se roage pentru însănătoșire. Eu caut să mă țin, să nu mă las în prada disperării. E greu.” (14.VII.1978). Cu mari eforturi, și Mira își dezvăluie spaimele Ancăi, într-o carte poștală nedată: „Mâine a treia zi de chimioterapie. Mor de frică, dar ce să fac. Mă târăsc din pat în fotoliu. Slujbe se fac peste tot pentru mine. În țară, aici, în sudul Franței, în Italia. De m-ar ajuta Dumnezeu. Trec prin dureri mari. Fac totul ca să nu întrerup viața lui Ștefan. Nu pot citi, nu pot scrie.”

Publicarea, chiar și fragmentară, a acestor cărți poștale aduce un plus de informație privind familia Mirei Baciu. Pe de altă parte, ele dezvăluie un Ștefan Baciu aflat în condiții speciale de viață.

